

СЕКЦІЯ 2 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.951:351.82

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-1-2>

ВИЇЗД ДІТЕЙ ТА СТУДЕНТІВ ЗА КОРДОН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Коваленко Микола Васильович,
здобувач кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
m.v.kovalenko@khai.edu
orcid.org/0000-0002-8232-3158

У статті досліджено порядок перетину кордону дітьми в умовах воєнного стану, сформульовано потенційні ризики, викликані правилами перетину кордону, розглянуто порядок перетину в умовах воєнного стану кордону студентами, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, сформульовано напрямки вдосконалення законодавчого регулювання у цій сфері.

Метою дослідження є аналіз сучасного законодавства, що регулює питання виїзду за кордон в умовах воєнного стану дітей, а також студентів чоловічої статі, що вступили на навчання до іноземних навчальних закладів; формулювання основних проблем правового регулювання перетину державного кордону в умовах воєнного стану дітьми та студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, та напрямків удосконалення законодавства у цій сфері.

В результаті було проаналізовано зміни у законодавстві щодо перетину державного кордону дітьми та студентами іноземних вищих навчальних закладів, що відбулись у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні; з'ясовано судову практику у справах, пов'язаних з перетином в умовах воєнного стану державного кордону дітьми та студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів.

Як висновок варто зазначити, що існуючий на сьогодні рівень нормативно-правового регулювання перетину державного кордону України дітьми, а також громадянами України – студентами чоловічої статі, які навчаються в іноземних вищих навчальних закладах, є недосконалим та не дозволяє повною мірою реалізувати належні громадянам України права і свободи у сфері перетину державного кордону в Україні. Поряд із цим є необхідність в удосконаленні процедури вирішення спорів щодо виїзду дітей за кордон без згоди та супроводу батьків судами.

Ключові слова: воєнний стан, дитина, перетин кордону дітьми в умовах воєнного стану, перетин кордону студентами іноземних вищих навчальних закладів в умовах воєнного стану, виїзд дітей за кордон без згоди батьків.

CHILDREN AND STUDENTS TRAVELING ABROAD UNDER CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Kovalenko Mykola Vasylovych,
Postgraduate Student at the Department of Law of the Faculty of Humanities and Law
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"
m.v.kovalenko@khai.edu
orcid.org/0000-0002-8232-3158

The article examines the procedure for crossing the border by children under martial law, formulates the potential risks caused by the border crossing rules, considers the procedure for crossing the border under martial law by students enrolled in foreign higher education institutions, and formulates the directions for improving legislative regulation in this area.

The purpose of the study is to analyze the current legislation governing the issues of traveling abroad under martial law by children and male students enrolled in foreign higher education institutions; to formulate the main problems of legal regulation of crossing the State border under martial law by children and male students enrolled in foreign higher education institutions, and to identify the areas for improvement of legislation in this area.

As a result, the author analyzes the changes in the legislation on crossing the state border by children and students of foreign higher education institutions which occurred in connection with the introduction of martial

law in Ukraine; the author also examines the court practice in cases related to crossing the state border under martial law by children and male students enrolled in foreign higher education institutions.

In conclusion, it is worth noting that the current level of legal regulation of crossing the state border of Ukraine by children and male citizens of Ukraine enrolled in foreign higher education institutions is imperfect and does not allow for the full realization of the rights and freedoms belonging to Ukrainian citizens in the area of crossing the state border of Ukraine. At the same time, there is a need to improve the procedure for resolving disputes concerning the travel of children abroad without the consent and accompaniment of their parents by the courts.

Key words: martial law, child, border crossing by children under martial law, border crossing by students of foreign higher education institutions under martial law, children's travel abroad without parental consent.

Вступ. Починаючи з 2014 року Україна перебуває у стані збройного конфлікту з російською федерацією, яка анексувала Автономну Республіку Крим, а також окупувала частину Донецької та Луганської областей. Наслідком цього стало переміщення значної частини населення цих адміністративно-територіальних одиниць до інших населених пунктів України. 24 лютого 2022 року російська федерація розпочала нову хвилю збройної агресії проти України, яка охопила всю державу, наслідком чого стала масштабна хвиля еміграції населення, яка не оминула і дітей. Так, за даними ЮНІСЕФ, кількість дітей, що виїхали за кордон, перевищує 2 мільйони осіб. За таких обставин особливого значення набуває проблема правового регулювання перетину кордону дітьми, адже, з одного боку, у низці випадків виїзд дитини за кордон є єдиною можливістю зберегти життя та здоров'я дитини, а також забезпечити повноцінний розвиток дитини, а з іншого – має ризиком неповернення дитини в Україну. Особливо це стосується виїзду за кордон дітей у супроводі одного з батьків без згоди та/або відома іншого. Крім того, не менш важливе місце посідає проблема перетину державного кордону України студентами, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, проте не можуть реалізувати своє право на навчання внаслідок недосконалого правового регулювання питання виїзду за кордон чоловіків. Таким чином, станом на сьогодні особливого значення набуває питання вдосконалення правових механізмів регулювання перетину державного кордону дітьми, а також студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, проте не можуть виїхати на навчання.

У науці адміністративного права існує низка досліджень, присвячених окремим питанням правового регулювання перетину державного кордону, зокрема, це праці О.В. Балуєва, І.Г. Бережнюк, В.А. Весельської, С.М. Гусарова, Ю.В. Єрмакова, М.В. Іващенко, О.Я. Капінус, Є.О. Легези, Р.А. Мартянова, В.В. Сазонова, Н.П. Тиндик, Л.Р. Ткачук, та інших. Водночас, враховуючи динаміку змін законодавства щодо перетину державного кордону дітьми та студентами іноземних вищих навчальних закладів в умовах воєнного стану, а також прийняття відповідних нормативно-правових актів на обмежений період часу – на період дії воєнного стану, наукові дослідження у цій сфері практично не проводяться. У свою чергу, від наукових напрацювань та пропозицій, здійснених на підставі таких напрацювань, залежить якість правового

регулювання питань виїзду дітей та студентів за межі України, яка існує в період воєнного стану, та правові наслідки, які будуть мати місце після скасування воєнного стану, які можуть виявитись в ускладненні повернення дітей в Україну, неможливості своєчасного здобуття студентами освіти тощо.

Метою дослідження є аналіз сучасного законодавства, що регулює питання виїзду за кордон в умовах воєнного стану дітей, а також студентів чоловічої статі, що вступили на навчання до іноземних навчальних закладів; формулювання основних проблем правового регулювання перетину державного кордону в умовах воєнного стану дітьми та студентами чоловічої статі, які вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, та напрямків удосконалення законодавства у цій сфері.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі завдання: проаналізувати зміни у законодавстві щодо перетину державного кордону дітьми та студентами іноземних вищих навчальних закладів, що відбулись у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні; з'ясувати судову практику у справах, пов'язаних з перетином в умовах воєнного стану державного кордону дітьми та студентами чоловічої статі, що вступили на навчання до іноземних вищих навчальних закладів.

Розділ I. Практика виїзду дітей за кордон

Основними нормативно-правовими актами, якими регламентований порядок виїзду громадян України за кордон, є Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» (Київ, 1994) Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» № 57 від 27 січня 1995 року (Київ, 1995), Постанова Верховної Ради України «Про затвердження положень про паспорт громадянина України» (Київ, 1992), а також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України» № 302 від 25 березня 2015 року (Київ, 2015).

За загальним правилом, що діяло до введення на всій території України воєнного стану, діти, що не досягли 16 років, мали право виїжджати з України виключно або у супроводі обох батьків, або у супроводі одного з батьків, проте за обов'язкової наявності нотаріально посвідченої згоди другого з батьків, або у супроводі інших повнолітніх осіб, проте за обов'язкової наявності нотаріально посвідченої згоди на такий виїзд обох батьків.

Крім того, було визначено, що у нотаріальній посвідченій згоді батьків на виїзд дитини за кордон обов'язково зазначались держава прямування та відповідний проміжок часу, протягом якого батьки давали дозвіл на перебування їх дитини за кордоном. Без нотаріальної згоди іншого з батьків допускався виїзд дитини за кордон лише у випадках, прямо визначених законом, і на обмежений період часу. Метою вказаних обмежень було запобігання спробам несанкціонованого вивезення дітей України на постійне місце проживання в іноземній державі, адже за приписами ч. 1 ст. 11 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року (Нью-Йорк, 1989), ратифікованої Постановою Верховної Ради Української РСР № 789-ХІІ від 27.02.1991 року (Київ, 1991), держави-учасниці вживають заходів для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону.

Водночас 24 лютого 2022 року Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022 року (Київ, 2022), починаючи з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан.

Так, керуючись якнайкращими інтересами дітей, з метою уникнення загрози їх життю та здоров'ю, 12 березня 2022 року Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова «Постанова про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України» № 264 (Київ, 2022), якою порядок виїзду з України дітей, віком до 16 років, було спрощено та передбачено, що в умовах воєнного стану виїзд за межі держави громадян України у віці до 16 років здійснюється у супроводі одного з батьків, а також баби, діда, повнолітніх брата, сестри, мачухи, вітчима або інших осіб, уповноважених одним з батьків письмовою заявою, завіреною органом опіки та піклування, здійснюється без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків.

Таким чином, наразі не вимагається нотаріальна посвідчена згода батьків на виїзд дитини за кордон без їх супроводу. Єдиним стримуючим механізмом, попереджуючим несанкціонований вивіз дитини за кордон, є вимога до осіб, які не є матір'ю чи батьком дитини, його бабою чи дідом, повнолітнім братом чи сестрою, мачухою чи вітчимою, щодо наявності в них від одного з батьків дитини письмової заяви про дозвіл на вивіз дитини за кордон, завіреної органом опіки та піклування. Вказане спрощення має ризиком зловживання родичами дитини своїми правами та вивезення дитини за кордон без узгодження цього вивезення з батьками дитини та наміру повернення дитини у державу її громадянства. Наслідком спрощення у такий спосіб механізму виїзду дітей за кордон стануть численні випадки боротьби батьків за відшукання та повернення своїх дітей додому.

У свою чергу, Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (Гаага, 1980), до якої Україна приєдналась Законом України «Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей» (Київ, 2006), передбачає, що судовою установою,

яка вирішує питання повернення дитини до держави її громадянства, є судова установа саме держави знаходження дитини за кордоном, що також не сприяє поверненню дитини додому. Так, відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 12 цієї Конвенції із заявою про повернення дитини необхідно звертатись впродовж року з дня незаконного переміщення дитини, оскільки після спливу цього строку судовий і адміністративний орган видає розпорядження про повернення дитини лише у разі, коли відсутні дані, що дитина вже прижилася у своєму новому середовищі.

Що стосується вимоги законодавства щодо обов'язку дорослої особи, що вивезла дитину за кордон, поставити таку дитину на консульський облік, то дана вимога не попередить у повній мірі зловживання родичами дитини своїм правом вивезти дитину за кордон, адже особа, що вивезла дитину за кордон, може на такий облік дитину не поставити.

Таким чином, наразі існує нагальна потреба в удосконаленні правового регулювання порядку перетину дітьми кордону України на виїзд, тим більше, що нотаріат в Україні відновив свою роботу та в змозі перевіряти наявність згоди батьків на виїзд їхньої дитини за кордон шляхом посвідчення їхніх дозволів на виїзд їхньої дитини за кордон.

Також доцільним є внесення змін до законодавства України щонайменше у питанні чіткого визначення строків розгляду судами справ за позовами осіб, які планують вивезти дитину за кордон, про надання їм дозволів на виїзд дітей за кордон, з тим, щоб ще до перетину дитиною кордону України, проте у розумні строки, були ретельно перевірені всі підстави виїзду дитини за кордон, а також характеристика особи, що планує вивезти дитину за кордон.

Розділ II. Практика виїзду за кордон студентів під час воєнного стану

Іншою проблемою, з якою зіткнулися громадяни України, які є студентами іноземних вищих навчальних закладів, виявилась у неможливості перетину державного кордону України з метою виїзду на навчання без відповідного рішення суду. Так, аналіз судової практики, а саме рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 06 грудня 2022 року, ухвалене у справі № 600/3905/22-а (Чернівці, 2022), рішення Харківського окружного адміністративного суду від 19 січня 2023 року, ухвалене у справі № 520/10098/22 (Харків, 2023), рішення Львівського окружного адміністративного суду від 04 січня 2023 року, ухвалене у справі № 380/14982/22 (Львів, 2023), рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 04 січня 2023 року, ухвалене у справі № 260/5150/22 (Ужгород, 2023) – свідчать про те, що Державна прикордонна служба України відмовляє студентами, які є громадянами України, проте навчаються в іноземних вищих навчальних закладах, у виїзді з України на підставі відсутності у цих студентів всіх необхідних, підтверджуючих їх право на виїзд, документів.

Так, однією з підстав такої відмови є формулювання пункту другого Правил перетинання державного кордону громадянами України,

затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 57 від 27 січня 1995 року, у якому зазначено, що у визначених законом випадках для перетинання державного кордону громадянин України, окрім паспортного документу, повинен надати також інші передбачені законодавством підтверджуючі документи. Водночас чітко визначеного переліку документів, які підтверджують право громадян України – здобувачів вищої освіти в іноземних вищих навчальних закладах – виїжджати за межі України на навчання законодавство України не містить.

Наступною причиною ускладненості перетину державного кордону цією категорією осіб є формулювання пункту 2-6 вищенаведених Правил, у якому зазначено, що «у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану право на перетин державного кордону, крім осіб, зазначених у пунктах 2-1 та 2-2 цих Правил, також мають інші військовозобов'язані особи, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Ця норма не поширюється на осіб, визначених в абзацах другому – восьмому частини третьої статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (Київ, 1993). Натомість саме у абзаці другому статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» встановлено, що не підлягають призову на військову службу в період мобілізації здобувачі вищої освіти.

Отже, буквально тлумачення наведених норм закону дає підстави для висновку, що незважаючи на те, що громадяни України, які є студентами іноземних вищих навчальних закладів, не підлягають призову на військову службу в період мобілізації, права на виїзд за межі України, за відсутності в них інших підстав, вони також не мають.

З цього приводу Адміністрація Державної прикордонної служби України у своєму розпорядженні «Щодо порядку організації виїзду за кордон на період дії правового режиму воєнного стану» № 23-6855/0/6-22-Вих від 17 березня 2022 року (Київ, 2022) роз'яснила, що обмеження щодо заборони на період дії правового режиму воєнного стану виїзду за межі України громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років не застосовуються до здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, асистентів-стажистів, аспірантів та докторантів, які навчаються за кордоном за денною або дуальною формами здобуття освіти (студенти, слухачі). Підтверджуючими документами для цієї категорії осіб можуть бути довідки про відстрочку, видані військовими. Таке правове регулювання спірних правовідносин чітким назвати складно.

Разом із тим, враховуючи, що дане роз'яснення сили закону не має, наведені в ньому правила є не обов'язковими, а рекомендаційними для виконання, у зв'язку з чим Державна прикордонна служба України їх у правовідносинах з громадянами України, які є здобувачами вищої освіти в іноземних навчальних закладах, щодо перетину ними кордону і не використовує. Вказане призводить до необхідності оскарження студентами відповідної відмови Державної прикордонної служби

України щодо перетину кордону в адміністративних судах. У свою чергу, окремих строків розгляду таких позовів Кодекс адміністративного судочинства України не містить та не враховує час, протягом якого студент замість здобуття освіти доводить у судах своє право на виїзд з України задля здобуття освіти. Так, аналіз вищенаведених судових рішень свідчить, що рішення Державної прикордонної служби України про відмову студентам у перетині державного кордону України були прийняті на початку вересня-жовтня 2022 року, проте рішення суду, якими відповідні рішення Державної прикордонної служби України були визнані протиправними та скасовані, були ухвалені у січні 2023 року, тобто коли перший семестр навчання вже минув.

Саме у січні 2023 року вказані рішення суду звернути до виконання неможливо, адже за загальним правилом, встановленим Кодексом адміністративного судочинства України, на оскарження судового рішення до суду апеляційної інстанції, а отже і на набрання ним чинності, надається строк у тридцять днів. Тобто за умови неоскарження Державною прикордонною службою України судових рішень реально студент зможе виїхати на навчання на початку березня 2023 року, коли навчальний рік добігає кінця.

За таких обставин наразі існує нагальна потреба в узгодженні між собою положень нормативно-правових актів, що регламентують права громадян України, які є студентами іноземних вищих навчальних закладів, у питанні перетину ними кордону України з метою виїзду на навчання до іноземних вищих навчальних закладів, студентами яких вони є. Крім того, враховуючи підзаконний характер Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 57 від 27 січня 1995 року, норми якого суперечать законам України, які мають вищу юридичну силу, доцільним є оновлення Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» або прийняття нового закону, предметом якого є комплексне врегулювання порядку виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України.

Висновки. Проведений аналіз правового регулювання перетину державного кордону України дітьми, а також громадянами України – студентами чоловічої статі, які навчаються в іноземних вищих навчальних закладах, дає підстави для висновку, що існуючий на сьогодні рівень нормативно-правового регулювання цього питання є недостатковим та не дозволяє повною мірою реалізувати належні громадянам України права і свободи у сфері перетину державного кордону України. Задля підвищення якості правового регулювання процедури виїзду дітей за межі України доцільним є скасування норми Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 57 від 27 січня 1995 року, якою нівелюється значення нотаріальної згоди батьків на перетин їхньою дитиною державного кордону України. Поряд із цим є необхідність в удосконаленні процедури

вирішення спорів щодо виїзду дітей за кордон без згоди та супроводу батьків судами. Крім того, оновлення потребують і нормативно-правові акти, що регулюють порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України, у тому числі в частині, що стосується студентів, адже станом на сьогоднішні норми, що регулюють ці правовідносини, містяться у нормативно-правових актах різної юридичної сили, які, до того ж, не узгоджуються між собою та суперечать один одному.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994р. № 3857-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
2. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995р. № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF/ed20221119#top> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
3. Про затвердження положень про паспорт громадянина України : Постанова Верховної Ради України від 26.06.1992 р. № 2503-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2503-12#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
4. Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
5. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 30.01.2023 р.).
6. Про ратифікацію Конвенції про права дитини : Постанова Верховної Ради Української РСР від 27.02.1991р. № 789-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
7. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
8. Постанова про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 р. № 264. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
9. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text (дата звернення: 30.01.2023 р.).
10. Про приєднання України до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей Закон України від 11.01.2006 р. № 3303-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-15#Text> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
11. Рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 06.12.2022р. у справі № 600/3905/22-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107698547> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
12. Рішення Харківського окружного адміністративного суду від 19.01.2023р. у справі № 520/10098/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108484710> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
13. Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 04.01.2023р. у справі № 380/14982/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108252574> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
14. Рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 04.01.2023р. у справі № 260/5150/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108290663> (дата звернення: 30.01.2023 р.).
15. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993р. № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#top> (дата звернення: 30.01.2023 р.).

16. Щодо порядку організації виїзду за кордон на період дії правового режиму воєнного стану : Лист Адміністрації державної прикордонної служби України від 17.03.2022р. № 23-6855/0/6-22-Вих. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/images/0/03/Щодо_порядку_організації_виїзду_за_кордон_на_період_дії_правового_режиму_воєнного_стану.pdf (дата звернення: 30.01.2023 р.).

REFERENCES:

1. Pro poriadok vyizdu i vizdu v Ukrainu hromadian Ukrainy [On the Procedure for Departure from and Entry into Ukraine by Citizens of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 21.01.1994 r. № 3857-XII URL [The Law of Ukraine of January 21, 1994.] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
2. Pro zatverdzhennia Pravyi peretynannia derzhavnoho kordonu hromadianamy Ukrainy [On Approval of the Rules for Crossing the State Border by Citizens of Ukraine] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.01.1995r. № 57 URL [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 27, 1995. № 57 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-%D0%BF/ed20221119#top> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
3. Pro zatverdzhennia polozhen pro pasport hromadianyna Ukrainy [On Approval of Provisions on the Passport of a Citizen of Ukraine] : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 26.06.1992r [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of June 26, 1992. № 2503-XII URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2503-12#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
4. Pro zatverdzhennia zrazka blanka, tekhnichnoho opysu ta Poriadku oformlennia, vydachi, obminu, peresylnannia, vyluchennia, povnennia derzhavi, vyznannia nediiisnym ta znyschennia pasporta hromadianyna Ukrainy [On Approval of the Sample Form, Technical Description and Procedure for Registration, Issuance, Exchange, Transfer, Withdrawal, Return to the State, Invalidation and Destruction of the Passport of a Citizen of Ukraine] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25.03.2015r. № 302 URL [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 25.03.2015. № 302 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
5. Konventsiia pro prava dytyny vid 20 lystopada 1989 roku URL [Convention on the Rights of the Child of November 20, 1989 URL] : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
6. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro prava dytyny [On ratification of the Convention on the Rights of the Child] : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 27.02.1991r. № 789-KhII URL [Resolution of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR of 27.02.1991. № 789-XII URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
7. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini [On the introduction of martial law in Ukraine] : Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 24.02.2022r. № 64/2022 URL [Decree of the President of Ukraine of 24.02.2022 №. 64/2022 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
8. Postanova pro vnesennia zmin do Pravyi peretynannia derzhavnoho kordonu hromadianamy Ukrainy [Resolution on Amendments to the Rules of Crossing the State Border by Citizens of Ukraine] : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.03.2022r. № 264 URL [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 12.03.2022 №. 264 URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264-2022-%D0%BF#Text> (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
9. Konventsiia pro tsyvilno-pravovi aspekty mizhnarodnoho vykradennia URL [Convention on the Civil Aspects of International Kidnapping URL] : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text (data zvernennia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023].
10. Pro pryednannia Ukrainy do Konventsii pro tsyvilno-pravovi aspekty mizhnarodnoho vykradennia ditei [On Ukraine's

accession to the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction] : Zakon Ukrainy vid 11.01.2006r. № 3303-IV URL [Law of Ukraine of 11.01.2006 №. 3303-IV URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3303-15#Text> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

11. Rishennia Chernivetskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 06.12.2022r. u spravi № 600/3905/22-a URL [Court decision of the Chernivtsi District Administrative Court of 06.12.2022 in case №. 600/3905/22-a URL] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107698547> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

12. Rishennia Kharkivskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 19.01.2023r. u spravi № 520/10098/22 URL [Court decision of the Kharkiv District Administrative Court of 19.01.2023 in case №. 520/10098/22 URL] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108484710> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

13. Rishennia Lvivskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 04.01.2023r. u spravi № 380/14982/22 [Court decision of the Lviv District Administrative Court of 04.01.2023 in case №. 380/14982/22] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108252574> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

14. Rishennia Zakarpatskoho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 04.01.2023r. u spravi № 260/5150/22 URL [Court decision of the Transcarpathian Regional Administrative Court of 04.01.2023 in case No. 260/5150/22 URL] : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108290663> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

15. Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu [On mobilization training and mobilization] : Zakon Ukrainy vid 21.10.1993r. № 3543-KhII URL [Law of Ukraine of 21.10.1993 №. 3543-XII URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#top> (data zvernynnia 30.01.2023 r.) [Date of access: January 30, 2023.].

16. Shchodo poriadku orhanizatsii vyizdu za kordon na period dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu [On the procedure for organizing travel abroad during the period of martial law] : Lyst Administratsii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy vid 17.03.2022r. № 23-6855/0/6-22-Vykh URL [Letter of the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine dated 17.03.2022 No. 23-6855/0/6-22-out URL] : https://wiki.legalaid.gov.ua/images/0/03/Щодо_порядку_організації_виїзду_за_кордон_на_період_дії_правового_режиму_воєнного_стану.pdf

*Стаття надійшла до редакції 01.03.2023
The article was received 01 March 2023*